

Spis treści

Wprowadzenie 5

Rozdział 1. Wybrane zagadnienia z językoznawstwa i psycholingwistyki

1.1. Uwagi o informacji, informatorach i informowaniu 7

1.2. Znaki i ich rodzaje 11

1.2.1. Uwagi wstępne 11

1.2.2. Pojęcie znaku językowego 12

1.2.3. Pojęcie języka 15

1.2.4. Funkcje języka 20

1.3. Budowa języka 22

1.3.1. System fonetyczno-fonologiczny 22

1.3.2. System morfologiczny 22

1.3.3. System semantyczny 30

1.3.4. System syntaktyczny 36

Rozdział 2. Uwarunkowania nabywania umiejętności komunikacyjnych i językowych

2.1. Kształtowanie się systemu językowego w ontogenezie 40

2.1.1. Fazy rozwoju języka 42

2.1.2. Kompetencja komunikacyjna 46

2.1.3. Rozumienie mowy 51

2.1.4. Dialog jako forma realizacji kompetencji komunikacyjnej 53

2.2. Uwagi o poznawczym rozwoju dziecka 55

2.2.1. Fazy rozwoju psychofizycznego 58

2.2.2. Środowisko a uczenie się dziecka 63

2.2.3. Zabawa jako podstawowa działalność dziecka 67

2.2.4. Społeczne i dydaktyczne uwarunkowania
rozwoju sprawności językowych 70

Rozdział 3. Wpływ określonej niepełnosprawności na zachowania językowe i komunikacyjne dzieci

3.1. Umiejętności komunikacyjne i językowe dzieci
z uszkodzonym słuchem 75

3.1.1. Ogólne uwagi o głuchocie 75

3.1.2. Zaburzenia procesu przyswajania języka
przez dzieci niesłyszące 78

3.1.3. Koncepcje rozwijania umiejętności komunikowania się
niesłyszących 83

3.2. Umiejętności komunikacyjne i językowe dzieci niewidomych 92

3.2.1. Ogólne uwagi o ślepotcie 92

3.2.2. Brak wzroku a rozwój mowy dzieci niewidomych 96

3.2.3. Kształcenie umiejętności językowych dziecka niewidomego 101

3.3. Umiejętności komunikacyjne i językowe głuchoniewidomych 109

- 3.3.1. Ogólne uwagi o głuchoślepcie **109**
- 3.3.2. Ograniczenia i możliwości rozwoju głuchoniewidomych **111**
- 3.3.3. Metody porozumiewania się z osobami głuchoniewidomymi **116**
- 3.4. Umiejętności komunikacyjne i językowe dzieci
upośledzonych umysłowo **124**
  - 3.4.1. Ogólne uwagi o upośledzeniu umysłowym **124**
  - 3.4.2. Zróżnicowanie rozwoju mowy w upośledzeniu umysłowym **126**
  - 3.4.3. Kształcenie umiejętności językowych i komunikacyjnych dzieci
upośledzonych umysłowo **130**
- 3.5. Umiejętności komunikacyjne i językowe dzieci autystycznych **140**
  - 3.5.1. Ogólne uwagi o autyzmie **140**
  - 3.5.2. Charakterystyczne ograniczenia porozumiewania się
u autystyków **145**
  - 3.5.3. Oddziaływania stymulujące proces komunikacji w autyzmie **150**

Uwagi końcowe **156**

Bibliografia **158**

Spis rysunków i tabel **168**

Spis rysunków i tabel

RYSUNKI

1. Schemat przekazywania informacji **8**
2. Model znaku językowego de Saussure'a **13**
3. Schematyczne ujęcie znaku językowego Hjelmsleva **13**
4. Model znaku językowego – trójkąt semantyczny **14**
5. Znak językowy i jego aspekty **15**
6. System językowy **17**
7. Relacje syntagmatyczne i paradygmatyczne **18**
8. Schemat układu informacyjnego R. Jakobsona **21**
9. Skład morfemowy wyrazu: *włamywacz* **27**
10. Morfologiczna klasyfikacja leksemów **30**
11. Schemat zachowań komunikacyjnych i możliwości powstawania nieporozumień **53**
12. Mózg jako procesor informacji **61**
13. Tryby korzystania z języka **62**
14. Źródła wcześniejszej wiedzy dziecka **73**
15. Współczesny polski alfabet palcowy **85**
16. Przykłady znaków ideograficznych języka migowego **87**
17. System L. Braille'a **104**
18. Alfabet dotykowy do ręki dla głuchociemnych w układzie s. E. Jezierskiej **118**
19. Polski alfabet punktowy do dłoni w wersji G. Kozłowskiego **123**
20. System Bliss'a – piktogramy **152**
21. System Bliss'a – symbole **153**

TABELE

1. Jednostki języka **20**
2. Rozwój wokalizacji niemowlęcia według Starka **44**
3. Maksymy Grice'a **50**
4. Klasyfikacja czynników rozwojowych według S. Szumana **55**
5. Koncepcja rozwoju zabawy według Bornsteina **67**
6. Klasyfikacja zabaw ze względu na ich poziom poznawczy **69**
7. Klasyfikacja zabaw ze względu na ich poziom społeczny **69**
8. Schematyczne przedstawienie podstawowych deficytów językowych w komunikowaniu się dzieci autystycznych **148**